

A MEZŐCSÁTI KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TÁRSADALMI ERŐFORRÁSOK SZEREPÉRE

DEVELOPMENT POSSIBILITIES OF THE MEZŐCSÁT MICRO-REGION,
SPECIAL REGARD TO THE ROLE OF SOCIAL RESOURCES

Horváth Noémi

Debreceni Egyetem, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar
Vidékfejlesztési agrármérnöki szak V. évfolyam

ÖSSZEFOGLALÁS

A Mezőcsáti Kistérség Borsod-Abaúj-Zemplén megye déli részén helyezkedik el. Egyike az ország legelmaradottabb térségeinek, halmozottan hátrányos helyzetű kistérség. Elmaradottságát gazdasági és infrastrukturális lemaradása, az országos átlagot meghaladó magas munkanélküliség is bizonyítja. Ezek a folyamatok hatással vannak az itt zajló társadalmi folyamatokra is, csökken a születések száma, magas az elvándorlás, amely a falvak előregedését, elnéptelenedését okozza.

Munkám során az volt a célom, hogy egy reális, átfogó képet adjak a térség településeiről, gazdasági, társadalmi, természeti helyzetükről, majd megkeressem azokat a fejlesztési lehetőségeket, amelyekre az itt élő társadalomnak leginkább szüksége van. Ezért készítettem egy kérdőívet, amelyet személyes megkeresés útján eljuttattam a térség lakosaihoz, hogy tőlük szerezzek közvetlenül információt arra, hogy milyen problémákkal küzdenek, mit tartanak a legsúlyosabb társadalmi problémáknak, minek a megoldása lenne számukra a legfontosabb. A kapott eredményeket összevettem azokkal a projektekkal, amelyeket az elmúlt időszakban valósítottak meg a térség vezetői, vagy most van folyamatban a megvalósításuk, illetve a jövőben kerülnek megvalósításra. Az összevetéssel az volt a célom, hogy rámutassak, hogy a helyi vezetők céljai, az országos pályázati lehetőségek mennyire egyeznek az emberek valós igényeivel. Mennyire ismerik az igényeket, mennyire tudnak együtt, egymásért tevékenykedni.

Kulcsszavak: Mezőcsáti Kistérség, társadalom, fejlesztés

ABSTRACT

The Mezőcsát micro-region is located in the southern part of Borsod-Abaúj-Zemplén County. It is one of the most underdeveloped region in Hungary, underprivileged micro-region. The micro-region's fallback is underlined by different data such as the economic and infrastructural lagging behind, and the high unemployment rate compared to the national average. These circumstances have an effect to the micro region's social processes, the birth rates are low and the emigration is high, which result the aging and the depopulation of the villages.

In my research, I gave an overall picture about the natural, economic and social status of the region's villages; and looked for those developmental possibilities which are most needed among local people. Therefore I prepared a questionnaire, and handed out to the local people. I tried to find answers for the following questions: what kind of problems they have, what they consider to be serious social problems, which of those are the most important to be solved. I compared the results with the past, ongoing and future local projects. I wanted to show, how close the objectives of local governance and of national applications are to local people's claim. Also to find out how aware is the local governance of these claims and if they are ready to work together with the local people.

Key words: Mezőcsát micro-region, society, development

BEVEZETÉS

Kutatómunkám témájaként a Mezőcsáti Kistérség fejlesztési lehetőségeinek vizsgálatát választottam, különös tekintettel a társadalmi erőforrások szerepére. A kistérség, az Észak-magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megye déli részén található, kilenc település alkotja, Ároktó, Gelej, Igrici, Mezőcsát, Tiszabábolna, Tiszadorogma, Tiszakeszi, Tiszatarján és Tiszavalk. A térség egyike az ország 33 leghátrányosabb helyzetű kistérségének, melynek következtében az illetékes szervek kiemelt figyelmet fordítanak a fejlesztésére. Munkám során azt vizsgáltam, hogy ezek a fejlesztési célok mennyire vannak összhangban a helyi társadalom igényeivel, valamint, hogy a térség hogyan tud élni a számára felkínált lehetőségekkel.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Kutatómunkám két részből állt. Kiindulópontja, hogy egy reális, átfogó képet adjak a térség településeiről, adottságaikról, helyzetükről, ezért a fenntartható fejlődés három dimenziója mentén – természeti, társadalmi, gazdasági dimenzió- vizsgáltam és mutattam be a Mezőcsáti kistérség településeit. A másik célom, az volt, hogy megkeressem azokat a fejlesztési lehetőségeket, amelyekre az itt élő társadalomnak leginkább szüksége van, és a megfogalmazott igényeket összevettem azokkal a projektekkel, amelyeket az elmúlt időszakban valósítottak meg a térségben, vagy most van folyamatban kivitelezésük, illetve azokkal a programokkal és törekvésekkel, amelyek a jövőben kerülnek majd megvalósításra.

A kutatás módszereként a szakirodalom széleskörű feldolgozása mellett több személyes interjú is készíttettem. A lakossági igények feltárásához pedig a kérdőívkészítés módszerét választottam. A kérdéssor összeállításához SZLÁVIK és TURCHANY (2002) anyagait használtam fel. Az általuk összeállított kérdőív sok elemét tartottam meg, ugyanakkor néhány helyen módosítottam, és kiegészítettem számos önálló kérdéssel is, hogy az általam vizsgált kérdésekre konkrét választ kaphassak. Az elkészült kérdőíveket személyesen jutattam el a megkérdezettekhez. Összesen 156 db kérdőívet osztottam szét, amely azt jelenti, hogy a térség lakosságának 1%-ára terjesztettem ki a vizsgálatot. A kérdőívek kiosztásakor arra törekedtem, hogy a társadalom minél szélesebb körét szólítsam meg.

EREDMÉNYEK

A kérdőívben szereplő kérdéseket három csoportra osztottam, az első csoport kérdései alapján, mely az embereknek a kistérségről alkotott véleményével, és a hozzá fűződő viszonyával foglalkozik az alábbi eredményeket kaptam. A lakosság jelentős része nem teljesen elégedett a helyi értékek állapotával, ezért valóban szükség szerű ezeknek az értékeknek a rendszeres karbantartása, fejlesztése, amely jelenleg is folyamatos, hiszen lehetőségeihez képest minden település igyekszik felújítani az utcaképet meghatározó közintézményeit, és az intézmények rekonstrukciója mellett folyamatos a települések útburkolatainak javítása, a terek felújítása, a parkosítás. A lakosság válaszaiból az is kiderül, hogy azok az emberek, akik szépnek látják a településüket, észreveszik annak értékeit, azok szívesen is élnek ott, akik pedig nem tartják megfelelőnek a helyi értékeket azok nem. Nagyon fontos további következtetés, hogy az itt élő emberek közel 70%-a szívesen él a térségben, a településén, ami magas fokú lokálpatriotizmusra utal. Ezt az értéket fel kell ismerni a vezetőknek, és mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a lakosságot helyben tartsák, a falvak további elnéptelenedését megakadályozzák. A kérdőív adatai alapján a gyermekek helyben tartásához a legfontosabb feladat a munkahelyteremtés, és az oktatási lehetőségek bővítése, kedvezmények nyújtása. Erre lenne leginkább igénye az itt élő embereknek. A munkanélküliség csökkentése talán az önkormányzatok legfontosabb feladata, ugyanakkor a munkahelyteremtés a legnehezebb feladat is. A LEADER program összes for-

rásának 29%-a a helyi vállalkozások fejlesztésére fordítható. A vállalkozások fejlesztésével új munkahelyek is létrejöhetnek, így ez az intézkedés csökkentheti a munkanélküliséget.

A második kérdéscsoportban szereplő kérdésekkel az emberek elégedettségének mérése volt a célom. Összességében elmondható, hogy mind a társadalmi, mind a gazdasági területen nagyon elégedetlenek az emberek. Ugyanakkor véleményem szerint a nagyon alacsony pontok nem annyira a tényezők (például az ipar vagy a szolgáltatások) színvonalának elmaradottságára utalnak, hanem annak teljes vagy részleges hiányára. Ezt a problémát ismerte fel a helyi akciócsoport is, amikor legfontosabb prioritásnak a gazdaságfejlesztést választotta. A gazdaság fejlesztése, a mikro vállalkozások ösztönzése közvetve munkahelyeket teremthet, csökkentheti a munkanélküliséget, generálhatja újabb vállalkozások létesítését. Összességében a helyi életminőség, lakossági szolgáltatások fejlesztésére, valamint a helyi vállalkozások fejlesztésére fordítanak a források több mint 60%-át. A társadalmi helyzet tekintetében az alacsony pontszámok valóban nagyon komoly problémára hívják fel a figyelmet. Van több olyan kis település is, ahol háziorvosi ellátás sincs helyben. Az egészségügyi ellátás Mezőcsáton összpontosul, jelenleg a háziorvosi szolgálat mellett fogorvosi, nőgyógyászati, vérvételi és tüdőorvosi szolgáltatás vehető igénybe. További szolgáltatásokért Tiszaújvárosba kell utazni. A térség azonban most nyert el egy TIOP pályázatot, 907 millió Ft támogatási összeggel, aminek keretében 2012-re az egészségügyi központ jelentős fejlesztése valósul meg. Kicszerélik a régi tüdőrontgen gépet, ultrahang diagnosztikát valósítanak meg, elektronikus, digitális diagnosztikai berendezéseket állítanak munkába, valamint jelentősen bővítik az igénybe vehető járóbeteg-ellátási szolgáltatások körét az alábbiakkal: laboratórium, sebészet- traumatológia, belgyógyászat, beleértve a diabetológiát és endokrinológiát is, valamint fizio- és mozgásterápia, gyógytorna és gyógymasszázs, szemészet, fül-orr-gégészet, neurológia és pszichiátria, kardiológia, büfé, gyógyszertár is helyet kap az intézményben. (DOMJÁN, 2008) Ezért ezek a mutatószámok várhatóan a jövőben jelentősen javulni fognak.

Az utolsó kérdéssor összefoglalásaként elmondható, hogy a lakosság legnagyobb része a mezőgazdaságot és a turizmust szeretné fejleszteni. A lakosok fontosnak tartanak a kulturális értékek megővését, azon belül is leginkább az épített emlékek megővését, a művelődési lehetőségek bővítését. Az igrici és a geleji lakosok, akik különböző kulturális rendezvényekkel, programokkal próbálnak turisztikai vonzerőt teremteni ezt különösen fontos feladatnak tekintik. A civil szférának is fontos szerepe van a térségben. Az egyesületek, alapítványok magas száma igazolja, hogy az önkéntes munkának és a tanácsadásnak milyen nagy jelentőségét tulajdonítanak a helyi emberek, és hogy ez egy jól működő hasznos rendszer. Azon a területen, amit a legfontosabbnak tartanak a helyi emberek, az oktatás területén kivétel nélkül minden településen működik már egy alapítvány vagy egy egyesület, ahol valóban önkéntes munkával, tanácsadással segítik az oktatást, a helyi gyerekek helyzetét. A környezetvédelem területén is aktívan tevékenykednek. Nagyon fontos lenne a térség vezetőinek felismerni ezt a lehetőséget, hogy a térségben van vállalkozó kedv, vannak önkéntesek, vannak képzett, tanult emberek, akik mindenféle ellenszolgáltatás elvárása nélkül is segítenek. Ezeket a szervezeteket támogatniuk, segíteniük kell, és együttműködve velük, összehangolva fejleszteni a településüket. Az adatok alapján megállapítható, hogy a településeken egyhangúan az oktatás és a kulturális értékek megőrzésében vállalt szerepe meghatározó az egyházaknak. Ez azzal magyarázható, hogy két településen is működik egyházi iskola, ahová a térség több településéről érkeznek diákok, és a kis településeken sokszor egyetlen látványosság a helyi templom, amelyből sok műemlék a térségben, pl. a mezőcsáti templom fakazettás mennyezete, vagy az ároktői templom és annak orgonája. Az elmúlt időszakban jelentős fejlődés történt a településeken az egyházak által.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A kutatómunkám eredményeként azt az összesített következtetést tudom levonni, hogy a helyi lakosság számára a legfontosabb megoldandó problémák egyike a magas munkanélküliség, az oktatási, képzési lehetőségek hiánya, valamint a fiatalok elvándorlása, amit az előző két probléma generál. A helyi emberek a mezőgazdaság, és a turizmus fejlesztését, a kulturális értékek megővését tartanák a legfontosabbnak. A térség fejlesztési javaslatainak kialakításánál ezeket a problémákat, illetve igényeket igyekeztem figyelembe venni, valamint a térség adottságait és azt a tényt, hogy a Mezőcsáti Kistérség valamennyi önkormányzata nagyon rossz anyagi helyzetben működik. A gazdasági és a társadalmi fejlődés szorosan összefügg, egymásnak szerves része, egymást feltételezi, ezért olyan fejlesztési lehetőségek keresése volt a célom, melyek komplexitásuknál fogva egyidejűleg több problémára nyújtanak megoldást, és akkumulálják a további fejlődést. Ezek figyelembe vételével az alábbi fejlesztési lehetőségeket tartom a jövőben fontosnak, megvalósíthatónak:

Minden önkormányzatnak lehetőségeihez mérten folytatni kell a helyi értékek megővését, a faluszépitő tevékenységet, úgy, hogy aktívan együttműködik a településeken ilyen céllal létrejött civil szervezetekkel. A közös együttműködés keretén belül parkok, terek rendezésével, fásításával, hulladékgyűjtők kihelyezésével, csapadékelvezető árkok kialakításával, épületek felújításával járulhatnak hozzá a falvak további megújulásához. A fizikális helyi értékek megővása mellett a szellemi értékek, kultúrtörténeti emlékek, a tradíciók megőrzése is fontos, közös feladat. A lakosság által megjelölt egyik fontos terület a helyi hagyományos kézműipar fejlesztése. Ami kitörési pont lehet a térség életében, hiszen még élnek azok a helyi mesterek, akik tudásukat át tudják adni a fiataloknak. Ha lehetőséget biztosítunk arra, hogy a helyi általános iskolákban, a középiskolában legyen lehetőségük a gyerekeknek, és felnőtt képzés keretében a felnőtteknek elsajátítani a térségben nagy múltra visszatekintő fazekasságot, kosárfonást, gyékénykötést már is megoldást találtunk a térség egyik legsúlyosabb problémájára, az oktatási, képzési lehetőségek hiányára. A hagyományos eszközök előállításával a mesterek turisztikai célprogrammá emelhetőek, hiszen a térségbe érkező turistákat bekapcsolhatjuk kézműves foglalkozásokba, megtehermehetjük nekik a kézművesek termékeinek megvásárlásának lehetőségét is, ezáltal fejlesztjük a turizmust, a kereskedelmet, aminek szintén nagy jelentőséget tulajdonítanak a helyiek. Ha ez a képzés kiegészül olyan ismeretek elsajátításának lehetőségével, hogy napjainkban keresett iparcikkeket is elő tudjanak állítani, mint fonott virágtartók, kosarak, gyékényből és vesszőből készült bútorok, lakberendezési tárgyak, kerámiák akkor munkahelyeket is teremthetünk, mert az ebből a tevékenységből származó jövedelem már biztosíthat megélhetést egy családnak. Egyúttal olyan hátrányos rétegek foglalkoztatására is lehetőségünk nyílik, mint alul képzett romák, nők, vagy idősebb emberek. Új munkahelyeket teremteni nagyon nehéz feladat, átgondolt stratégiát igényel, és mindenképpen a helyi erőforrásokat kell figyelembe venni. Véleményem szerint ehhez két nagyon fontos szempont, hogy a térségben alapvetően mezőgazdasági jellegű településeket találunk, még ma is meghaladja az országos átlagot a mezőgazdasági foglalkoztatottak száma, még ma is sok helyi családnak kizárólagos jövedelem forrása a mezőgazdaság. A másik nagyon fontos adottságunk pedig az, hogy erős turisztikai potenciálú térségben élünk. A turizmuson belül leginkább a falusi turizmus szerepe lehet meghatározó, hiszen erre alkalmas adottságokkal rendelkeznek a települések. Napjainkban, a világgazdasági válság következtében az emberek anyagi lehetőségei rosszabbá válnak, és egy részük nem fogja tudni megfizetni a drága szállodákat, utazásokat, amelyeket eddig meg tudtak fizetni, és amelyeket Magyarország és a környező országok kínáltak. Azonban az embereknek továbbra is lesz igényük utazásra, kikapcsolódásra, de egy olcsóbb üdülést, olcsóbb programkínálatot, olcsóbb szállást fognak felkeresni, várhatóan a falusi turizmus iránti igény növekedni fog, és ezt a csoportot lehet megnyerni turisztikai céllal a helyi embereknek is. A turizmus fejlesztése és a mezőgazdaság fejlesztése, az

első illetve a harmadik helyet foglalja el a térség megkérdéztet lakosságának fejlesztési céljai között. Ez a két tevékenység szorosan összekapcsolódik, és összekapcsolható, hiszen a falusi turizmusnak a lényege az, hogy olcsó szállást biztosít, emellett pedig olcsó, de tartalmas szórakozást, programkínálatot és mindezt kiegészíti saját maga által készített ételekkel. Olcsó, de tartalmas, és ami még fontosabb gyermekbarát programot pedig bármelyik gazdaságban meg lehet valósítani, például kisállat simogatást, etetést, lovaglást, sétakocsikázást, vagy télen a lovas szánkózást. Emellett a gazda bekapcsolhatja vendégeit különböző mezőgazdasági munkafolyamatokba, mint a szüretelés, disznóölés, amit egy borkóstolóval egybekötött vacsora követhet. Sajnos ez Magyarországon még nem jellemző, itt a falusi turizmus leginkább csak szállásadásra korlátozódik. Kötési pont lenne, ha a térségben megteremtenék ezt a kapcsolódási pontot a turizmus és a mezőgazdaság között, azoknak a gazdáknak, embereknek a bevonásával, akik rendelkeznek a szükséges erőforrásokkal, ilyen irányú affinitással. Fontos munkahelyteremtő, és ezáltal megélhetést biztosító fejlesztési lehetőség ez, amelyhez most pályázati források is rendelkezésre állnak az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programon belül, azonban itt is problémát jelenthet a saját forrás biztosítása és az utófinanszírozás. Ennek a megoldását az összefogásban lehetne keresni. Önmagában azonban nem elég kialakítani a falusi szálláshelyeket, a vendéglátó egységeket, hanem szükség van megfelelő programkínálatra is, ahol szintén megjelenik az összefogás fontossága. A falusi turizmus esetében ez olcsó, de tartalmas időtöltést jelent és csak azoknak a településeknek, térségeknek van esélye kellő számú vendég vonzására, akik egyedi programokat kínálnak. A Mezőcsáti Kistérség olyan gazdag kultúrtörténeti értékekkel rendelkezik, amire egy többnapos programsorozat is kiépíthető.

Zárógondolatként azt a fontos következtetést vonom le, hogy egy térség fejlődésének a kulcsát a helyi társadalom erejében, a belülről való építkezésben látom. Véleményem szerint azokban a térségekben, ahol megvalósul a társadalmi összefogás, a partnerség, ahol a fejlesztéseket a helyi erőforrásokra alapozzák, azok a térségek elindulnak a fejlődés útján. Ahol azonban nem valósul meg az együttműködés, az összefogás, ott a térség helyzete tovább romolhat, és gazdasági- társadalmi elmaradottsága tovább nőhet. A dolgozat készítése során folytatott beszélgetések, interjúk, és a kutatásom eredményei alapján bízom benne, hogy a Mezőcsáti kistérségben élő emberekben erős az egymás iránti bizalom, van hajlandóságuk összefogásra, együttműködésre, és a fejlesztések is helyi erőforrásokra alapozottak. Ezért látom a lehetőséget arra, hogy ez a térség elinduljon a fejlődés útján.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- (1) Domján L. (2008): Járóbeteg-központ épül Mezőcsáton. In.: Csáti Újság. XIX. Évfolyam, 9. szám, 2008. Mezőcsát 3-4. p. (2) Szlávik J. – Turchany G. (2002): Útmutató a Fenntartható Fejlődés Helyi programjai elkészítéséhez. Készült a Belügyminisztérium megbízásából. BME Környezetgazdaságtani Tsz, Európai Atelier 70 Kft. http://www.prof-turchany.eu/documents/Helyi_Agenda_21_utmutato.pdf (letöltve: 2008. február 24.)

